

ปัญหาและแนวทางแก้ไขการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล ศึกษาเฉพาะ
คดีอาญาในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย
Problems and solutions in the mediation of criminal cases in specific
courts Criminal cases in the jurisdiction of the Loei Provincial Court

วีระยุทธ สุโขะชัย¹
Werayuht Sukhoyachai¹

Received: February 13, 2025

Revised: April 11, 2025

Accepted: June 10, 2025

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ปัญหาและแนวทางแก้ไขการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลศึกษา เฉพาะคดีอาญาในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล ศึกษาเฉพาะคดีอาญาในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม กลุ่มเป้าหมายใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงาน ด้านกฎหมาย เช่น ผู้พิพากษา อัยการ และทนายความ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและพิจารณาจากคดีความที่อยู่ระหว่างรอการพิจารณาไกล่เกลี่ยในชั้นศาล จากจำนวนสถิติคดีอาญาที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทศาลจังหวัดเลย สรุปรตั้งแต่เดือนมกราคม-ธันวาคม 2561 คดีอาญาที่เข้าไกล่เกลี่ยจำนวน 53 คดี โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบของการอธิบายเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่า 1. กระบวนการยุติธรรมหรือระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยที่บุคคลที่สามมาเป็นคนกลางคอยช่วยเหลือ แนะนำ เสนอแนะหาทางออกในการยุติหรือระงับข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีคดีอาญาซึ่งบางกรณีที่เป็นคดีโทษหนัก ที่ไม่ควรที่จะนำมาไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความกันได้ การไกล่เกลี่ยเป็นทางเลือก ในการระงับข้อพิพาทที่กำหนดให้มีคนกลางเข้าทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อให้เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ผู้เสียหายได้เข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้น 2. ผู้มีอำนาจในการยุติคดีอาญานั้น ได้แก่ ศาล พนักงานอัยการ พนักงานเจ้าหน้าที่ พนักงานสอบสวน หรือเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ตามที่ กฎหมายของประเทศนั้น ๆ จะกำหนด โดยมีข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ควรใช้ได้อย่างแพร่หลายโดยไม่จำกัด และในการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 19 (COVID 19) คือ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออนไลน์” นั้นสมควรที่จะนำมาใช้ในศาลยุติธรรมทั่วประเทศ เพื่อช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยได้สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องเดินทางไปศาล ซึ่งจะช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

E-mail : weerayutsukho@gmail.com, Lecturer of Laws Program Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University.

เดินทาง ลดความแออัด ในการใช้ห้องประชุม ลดการเผชิญหน้า และยังทำให้คู่พิพาทสนใจและเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มากขึ้น

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, คดีอาญา, พิพาทคดีอาญา

Abstract

The study on the problems and solutions of mediation of criminal disputes in the court of law, specifically criminal cases in the jurisdiction of the Loei Provincial Court, aims to: 1) To study and analyze the problems of mediation of criminal disputes in court. 2) To suggest guidelines for improving the mediation of criminal cases in court, studying only criminal cases under the jurisdiction of the Loei Provincial Court. This is a qualitative research using focus group discussions. The target groups used in this study are legal practitioners such as judges, prosecutors, and lawyers. By selecting specifically and considering cases that are awaiting mediation in court from the number of criminal case statistics that enter the mediation system of the Mediation Center and the Loei Provincial Court dispute settlement, summarizing from January-December 2018, there were 53 criminal cases that were mediated. By using unstructured interviews and analyzing qualitative data in a descriptive format, the results of the study found that It was found that 1. The process of terminating or resolving disputes by mutual agreement of the parties, with a third party acting as a mediator to assist, advise, and suggest a way out to terminate or resolve the dispute, especially in criminal cases, which in some cases involve severe penalties. It should not be used to mediate or compromise. Mediation is an alternative to dispute resolution that requires a mediator to act as a mediator in order to create harmony in society. The victim can participate more in the criminal justice process. 2. The persons with authority to end criminal cases include the court, public prosecutor, official, investigator or officer, as determined by the laws of each country, with suggestions for resolving problems in the dispute mediation process. The one that should be widely available without limitation and in the COVID-19 pandemic is “Online Dispute Mediation”. It should be implemented in courts nationwide to help people access mediation processes quickly and conveniently without having to travel to court. This will help save on travel expenses, reduce congestion in meeting rooms, reduce confrontation, and also make disputing parties more willing to participate in mediation.

Keywords: Mediation, Criminal Case, Criminal Dispute

บทนำ

ศาลยุติธรรม (Courts of Justice) เป็นสถาบันหลักที่ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยที่สำคัญของประเทศประการหนึ่ง กล่าวคือ ศาลยุติธรรมมีหน้าที่หลักในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมและเสมอภาคกัน โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของศาลยุติธรรม คือ การยุติข้อพิพาทให้แก่ประชาชนด้วยความสะดวก รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ เป็นกลางและเที่ยงธรรม ผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรม แต่ในปัจจุบันด้วยความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีมีมากขึ้น ส่งผลให้เกิดปัญหาทางด้านอาชญากรรม การกระทำความผิดกฎหมาย และข้อพิพาทเพิ่มมากขึ้น สถิติคดีอาญาที่เข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศาลจังหวัดเลย ปี 2561 จำนวน 53 คดี ไกล่เกลี่ยสำเร็จ 42 คดี ไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จ 11 คดี และยังคงมีคดีความที่อยู่ระหว่างรอการพิจารณาไกล่เกลี่ยในชั้นศาล ในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย และคดีอาญาที่คู่กรณีไม่สามารถเสนอทางเลือกในการไกล่เกลี่ยได้อีกจำนวนหลายคดี (ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศาลจังหวัดเลย, 2561) ศาลยุติธรรม เป็นสถาบันหลักที่ใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งเป็นอำนาจอธิปไตยที่สำคัญของประเทศประการหนึ่งกล่าวคือ ศาลยุติธรรมมีหน้าที่หลักในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมและเสมอภาคกัน อาศัยอำนาจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ที่บัญญัติให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 19, 20 , 20 ทวิ เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลโดยให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดประธานศาลฎีกามาใช้ในคดีอาญา และจากบทบัญญัติของกฎหมาย ดังกล่าวทำให้ศาลแต่ละแห่งสามารถที่จะออกระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้โดยเฉพาะศาลได้ เพื่อเป็นแนวทางการดำเนินการภายในศาลนั้น ๆ หากศาลที่ยังมิได้มีการออกระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในชั้นศาลไว้ ก็นำข้อ กำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ซึ่งเพิ่มเติมจากระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2554 และฉบับแก้ไข พ.ศ. 2557 มาปรับใช้ได้ในระยะเริ่มแรก กฎหมายเปิดทางให้มีการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติคดีอาญาได้แค่เฉพาะความผิดส่วนตัวเท่านั้น ดังที่ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 35 วรรค 2 ที่บัญญัติว่า “คดีความผิดส่วนตัวนั้นจะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้านให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย” ซึ่งหากมีการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือยอมความกันแล้ว ก็จะทำให้สิทธิความคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ศาลก็จะจำหน่าย คดีออกจากสารบบความ จึงเป็นปัญหาที่ต้องมาพิจารณาว่า เมื่อบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวทำให้ศาลแต่ละแห่งสามารถที่จะออกระเบียบเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยคดีอาญาไว้โดยเฉพาะศาลได้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ในการอำนวยความยุติธรรมของศาล โดยเฉพาะคดีแพ่งกฎหมายบัญญัติให้ศาลทำการไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกัน การไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกัน ไม่ว่าจะการพิจารณาคดีกันนั้นจะได้ดำเนินการไปแล้วเพียงใดสำหรับ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นผิดคดีอาญาที่เป็นความผิดยอมความกันได้ คดีแพ่งหรือคดีผู้บริโภค ซึ่งในแต่ละปีจะมีคดีมีการฟ้องร้องเป็นจำนวนมาก การที่คู่ความสนใจนำคดีเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย เพื่อระงับข้อพิพาทซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งเข้าสู่กระบวนการของศาลเพื่อระงับข้อพิพาท อันเป็นประโยชน์ แก่คู่ความเป็นอย่างมาก ทำให้คู่ความและประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นจะทำการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาเพื่อจะหาแนวทางแก้ไขให้การไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล ในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลจังหวัดเลย
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาใน ชั้นศาล จังหวัดเลย

สมมติฐานการวิจัย

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล มีสภาพปัญหาในการบังคับใช้อย่างไร และจะมีแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
ศึกษาลักษณะ สภาพปัญหาการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล ในด้าน 3 ด้าน คือ 1) ด้านกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับที่ก่อให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในศาลจังหวัดเลย 2) ด้านกระบวนการไล่เกลี่ยที่มีผลกระทบต่อการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในศาลจังหวัดเลย และ 3) ด้านคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถของผู้ไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในศาลจังหวัดเลย
2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ประนีประนอมในศาลจังหวัดเลย ข้าราชการบำนาญ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ไล่เกลี่ยข้อพิพาท นิติกร ทนายความ จำนวน 7 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาเพื่อหาหลักเกณฑ์ และมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสม เกี่ยวกับการไล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไข ปรับปรุงกฎหมายที่มีอยู่ให้สามารถนำไปปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม และให้เหมาะสมกับการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น โดยเป็นการศึกษา วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ดำเนินการวิจัยตามลักษณะ ของการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

โดยการศึกษาค้นคว้า และรวบรวมเอกสาร ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่ศึกษา ได้แก่ กฎหมาย คำพิพากษาของศาล ตำรา วารสาร บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ข้อเขียน รายงานการประชุม บันทึกการประชุม เอกสารประกอบการประชุม และเอกสารอื่นๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างฐานความรู้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และประมวลผลต่อไป

2. การวิจัยภาคสนาม (Field Research)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพจากจำนวนสถิติคดีอาญาที่เข้าสู่ระบบไกล่เกลี่ย ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งมีความสำคัญต่อการบังคับใช้กฎหมายเพื่อตอบคำถาม ระดมความคิดเห็น และเสนอแนะความคิดเห็นในทุกแง่มุมของปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนด วิธีการในการวิจัยภาคสนามไว้ คือ การสนทนากลุ่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาลจังหวัดเลย
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาใน ชั้นศาลจังหวัดเลย

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ไกล่เกลี่ย ความหมายตามพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายไว้ว่า “พูดจาให้ปรองดองกัน พูดจาให้ตกลงกัน ลุบไล้ทำให้เรียบร้อย ทำให้มีส่วนเสมอกัน”

การไกล่เกลี่ยทางกฎหมายหมาย (Mediation) หมายความว่า กระบวนการยุติหรือระงับข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยมีบุคคลที่สามหรือผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เป็นคนกลาง คอยช่วยเหลือแนะนำ เสนอแนะแนวทางในการยุติข้อพิพาทให้คู่ความหาทางออกร่วมกัน บนพื้นฐาน ความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย และนอกจากนี้ยังมีการนิยามความหมาย ของการไกล่เกลี่ยไว้อีกหลายประการ เช่น

การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการยุติหรือระงับข้อพิพาท ตามความตกลงยินยอมของคู่ความเอง โดยที่มีบุคคลที่สามมาเป็นคนกลาง คอยช่วยเหลือแนะนำเสนอแนะหาแนวทางออกในการยุติธรรม ระงับข้อพิพาท ให้คู่ความต่อรองกันได้สำเร็จ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล หมายถึง การที่ผู้ไกล่เกลี่ยทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาในชั้นศาล ตั้งแต่ศาลรับฟ้องจนถึงก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บังคับคู่กรณี เป็นการช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน แต่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการกำหนด ข้อตกลงให้คู่ความอย่างใด โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความให้จากความสมัครใจของคู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นสำคัญ ดังนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจขอยกเลิกการไกล่เกลี่ยเสียเมื่อใดก็ย่อมได้

1. คดีหรือข้อพิพาทที่สามารถไกล่เกลี่ยได้

1.1 คดีแพ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการโต้แย้ง สิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายแพ่งมีทั้งคดีที่มีข้อพิพาท เช่น คดี ละเมิด คดีบังคับตามสัญญา คดีฟ้องหย่า เป็นต้น และคดีแพ่งที่ไม่มีข้อพิพาท เช่น ขอดำเนินการผู้จัดการมรดกซึ่งการไกล่เกลี่ย สามารถใช้บังคับคดีแพ่งได้ทุกคดี

1.2 คดีหรือข้อพิพาททางอาญา ที่สามารถไกล่เกลี่ยหรือยอมความได้ ต้องเป็นความผิดยอมความได้ เช่น คดีหมิ่นประมาท คดียักยอก คดีฉ้อโกง โกงเจ้าหนี้ ทำให้เสียทรัพย์ คดีบุกรุก (ไม่มีเหตุฉกรรจ์)

1.3 ข้อพิพาททางแพ่งที่เกี่ยวกับคดีอาญา ที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ในส่วนคดีแพ่ง เช่น กรณิ ขักรวด โดยประมาท เป็นเหตุให้ผู้อื่นและอันตรายแก่ร่างกายหรือจิตใจ คดีสามารถตกลงประนีประนอมยอมความ

ได้ ในส่วนของค่าเสียหาย ส่วนความผิดตามประมวลกฎหมายอาญานั้น เจ้าพนักงานตำรวจสามารถดำเนินการคดีต่อไปได้ถึงข้อพิพาทอื่นที่ยุติโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เนตรนารี สิริยากรนุรักษ์ (2559) ให้ความหมายว่าการไกล่เกลี่ย หมายถึง การระงับข้อพิพาทด้วยการพูดคุยต่อรองเพื่อ ยุติข้อพิพาทด้วยความตกลงยินยอมของคู่พิพาทเอง โดยมีคนกลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย คอยช่วยเหลือแนะนำในการหาทางยุติข้อพิพาท

ชลัท ประเทืองรัตนา (2558) สรุปว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการจัดการความขัดแย้ง ที่ไม่ใช้การเจรจาตนเองโดยตรงแต่ใช้คนกลางเข้ามาช่วยเหลือ ซึ่งได้รับการยอมรับจากคู่กรณีไม่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย ไม่มีอำนาจตัดสินใจโดยคนกลางเข้าไปแทรกแซงเปลี่ยนมุมมอง พฤติกรรมด้วยการพูดคุยที่ไม่ใช้การบังคับทางกายภาพ หรือไม่ได้บังคับโดยกฎหมาย

สรุปได้ว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่เรียกว่าการประนีประนอม โดยที่คู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือผู้ประนีประนอม ได้ทำหน้าที่พิพาทในคดีความพยายามที่ประสอจะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น

2. แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา

การที่กฎหมายเป็นเอกเทศของตัวเองมีลักษณะเฉพาะของกฎ หมาย แต่กฎหมายมิใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างลำพังโดยตัวเองหากแต่กฎหมายยังมีความสัมพันธ์กับศาสตร์อื่นด้วย เช่นเกี่ยวกับ ศีลธรรม จารีตประเพณี กฎหมายถือเป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นแบบแผนความประพฤติของมนุษย์ในสังคม ซึ่งมีการบังคับที่เป็นกิจจะลักษณะ เช่น ในสังคมสมัยก่อนหากมีการฝ่าฝืน ประเพณีสำคัญก็จะ ก่อให้เกิด ความรู้สึกที่รุนแรงต่อคนในสังคมว่าการกระทำนั้นเป็นความชั่ว ซึ่งอาจก่อให้เกิดเสนียด จัญไรแก่สังคมได้จึงมีการลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคม เช่น การขับไล่หรือการบังคับตาม ประเพณี ต่อมาเมื่อสังคมเจริญขึ้นเป็นกฎหมายที่รัฐใช้บังคับเริ่มมีลักษณะที่เป็นแบบชัดเจน มีสภาพบังคับที่ชัดเจนแน่นอนแตกต่างจากศีลธรรมหรือศาสนา ซึ่งผู้กระทำความผิดหรือผู้เสียหายได้รับความยุติธรรมมากขึ้น ซึ่งไม่ว่าจะเป็นศีลธรรม จารีตประเพณีหรือกฎหมาย ต่างก็มีขึ้นเพื่อความเป็นธรรมหรือก่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคมทั้งสิ้น ความยุติธรรมเป็นเสมือนบางสิ่งบางอย่างที่สามารถรู้สึกหรือรับรู้ได้โดยสัญชาตญาณ แต่เป็นสิ่งที่ยากแก่การอธิบาย (วงศ์ศิษฐ์ วรกิจ โสภณไพศาล, 2552 : 14) สังคมปัจจุบันมีความหลากหลายของผู้คน ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจมีการกระทบกระทั่ง กันบ้างย่อมเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไม่ว่าจะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ซึ่งเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นก็จะ ทำให้สังคมนั้น ๆ เกิดความไม่สงบสุข ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย การยุติข้อพิพาทจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการที่จะนำความสงบเรียบร้อยกลับคืนสู่สังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการยุติข้อพิพาท

3. แนวคิดการไกล่เกลี่ย

ปรางค์รัตน์ แวกเพ็ง (2566) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น สามารถใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งได้หลายวิธี เช่น การฟ้องร้องต่อศาลยุติธรรม อนุญาโตตุลาการ การชุมนุมเรียกร้อง การสานเสวนา การเจรจา การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) แม้กระทั่งการใช้ความรุนแรง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เป็นวิธีการหนึ่งในการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่นำมาสู่ความพึงพอใจร่วมกันของคู่กรณี Wimot and Hocker (2007) เห็นว่าคนกลางไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะช่วยให้คู่กรณีมองหาช่องทาง ประสานความแตกต่างและหาแนวทางและข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันโดยคู่กรณี นอกจากนี้การไกล่เกลี่ย โดยคนกลางเป็นศิลปะในการเปลี่ยนแปลงจุดยืนของแต่ละฝ่าย มาสู่การยอมรับร่วมกัน ซึ่งในกระบวนการ ไกล่เกลี่ยจะมีคู่กรณี

คือ ก กับ ข เป็นคู่ขัดแย้งกันและมีคนกลางเข้ามาทำหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระหว่างคู่กรณี

ศิริเพ็ญ จันทร์นิยม (2562) ได้ให้ความเห็นว่าเรื่องแนวทางใหม่ของการไกล่เกลี่ย คือ การจัดการกับความขัดแย้งโดยเลือกคนกลางมาช่วยไกล่เกลี่ย โดยกล่าวถึงทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีการเจรจาต่อรอง ทฤษฎีการแข่งขัน และทฤษฎี การแก้ไขปัญหา ซึ่งทั้ง 3 ทฤษฎีดังกล่าวมีความแตกต่างกัน ดังนี้

ทฤษฎีการเจรจา หมายถึง การเจรจาเพื่อหาข้อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดย ทฤษฎีเกี่ยวกับการเจรจามี 2 ประเภท คือ ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) และทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem Solving Theory) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีประกอบด้วยขั้นตอนและองค์ประกอบที่สำคัญในการเจรจา ที่ช่วยให้ นักกฎหมาย เข้าใจในธรรมชาติของกระบวนการเจรจาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) ทฤษฎีนี้มีจุดประสงค์ ต้องการให้เป้าหมายของตนเอง นั้นบรรลุผล และได้รับผลประโยชน์มากที่สุด โดยมีสมมติฐานว่า “สังคม อยู่ภายใต้ความเห็นประโยชน์ ส่วนตัว”

ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา (Problem-Solving Theory) เป็นทฤษฎีที่ผู้อาศัยอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมเดียวกัน ต้องมีส่วนร่วมกันในการแก้ไขปัญหาโดยการทำข้อตกลงกันด้วยความสมัครใจ และให้ผู้เข้าร่วมเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกันในบางกรณี ภายใต้ทฤษฎีการแก้ไข ปัญหานี้ นักกฎหมาย และคู่กรณี ทั้งสองฝ่ายต้องทำงานร่วมกันในการช่วยกันแก้ไขปัญหาเพื่อหาประโยชน์ร่วมกัน

4. แนวคิดทฤษฎีว่าด้วยความยุติธรรม

มงคล เทียนประเทืองชัย (2557) ความยุติธรรม คืออะไรนั้นยังคงเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันอย่างไม่รู้จบ ความจริงการถกเถียงเรื่องความยุติธรรมนั้นปรากฏในเรื่องของปรัชญาตะวันตกมาเป็นเวลานาน ตั้งแต่ในสมัยกรีกโบราณในลักษณะของแนวความคิด หรือหลักอุดมคติ หรือหลักคุณธรรมสูงสุดในทางศีลธรรมของมนุษย์ หรือเป็นเป้าหมายอุดมคติของกฎหมาย แต่สุดท้ายก็ยังไม่มีการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความไว้อย่างแน่นอน

5. แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมาย

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมย่อมก่อให้เกิดปัญหาข้อขัดแย้งกันได้ เพราะแต่ละคนต่างก็เชื่อในเหตุผลของตนเอง จึงมักจะไม่ค่อยยอมซึ่งกันและกันหากปล่อยให้กระทำการตามเหตุผลของตนย่อมก่อให้เกิดการแก้แค้นกันเองโดยไม่มีที่สิ้นสุด รัฐจึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมความประพฤติของบุคคลในสังคมด้วยกฎหมาย และกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติที่ได้ผลอย่างชัดเจนได้แก่กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา เป็นเครื่องมือในการจัดระเบียบสังคม เนื่องจากเมื่อมีความผิดอาญาเกิดขึ้น ก่อให้เกิดความสับสนขัดแย้งระหว่างรัฐกับเอกชน รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาพิพากษา ความผิดและลงโทษ แต่การกระทำที่ได้บรรลุผลนั้นอาจจะต้องกระทบกระเทือนสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นในสังคมด้วย ดังนั้นเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติงานทางอาญา จึงได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญาไว้ดังนี้ คือ

5.1 การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (Crime Control) เป็นวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินการทางอาญา ที่เน้นความสำคัญไปที่เหยื่ออาชญากรรม ไม่ใช่ที่ความผิด หรือการกระทำผิด โดยถือว่า

บุคคลผู้บริสุทธิ์ควรได้รับการคุ้มครอง วัตถุประสงค์ในส่วนนี้จึงมุ่งป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมและคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุข ด้วยการควบคุมอาชญากรรมไม่ให้เกิดขึ้นในสังคม

5.2 การคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Due Process) เป็นวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินคดีอาญาที่มุ่งเน้นคุ้มครองสิทธิของบุคคล โดยการจำกัดอำนาจของรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐ กล่าวคือ การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่รัฐหรือรัฐต้องก่อให้เกิดการกระทบต่อสิทธิของบุคคลน้อยที่สุด และจะกระทบสิทธิของบุคคลอื่นได้ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจไว้เท่านั้น ในส่วนการดำเนินคดี ผู้ต้องหาจำเลยต้องได้รับการพิจารณาโดยความเป็นธรรม และต้องได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายนอกจากนี้ผู้ต้องหาจำเลยต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ากระทำผิดจริง (มงคล เทียนประเทืองชัย, 2557)

ผลการศึกษา

1. ปัญหาด้านกฎหมายของการไต่ถามข้อพิพาทคดีอาญาในศาลจังหวัดเลย

กฎหมายและการไต่ถามเกี่ยวกับการประนีประนอมยอมความในคดีอาญาในปัจจุบันมีอยู่ 3 กรณี ดังต่อไปนี้

กรณีที่หนึ่ง ความผิดอาญาต่อแผ่นดินไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ แม้ผู้เสียหายจะเป็นเอกชนที่ได้รับผลของความเสียหายนั้น แม้จะติดใจไม่เอาความแล้วก็ตาม เนื่องจากการทำความผิดนั้นเป็นการทำความผิดอาญาต่อแผ่นดินที่กระทบกระเทือนกับรัฐหรือสังคมเป็นส่วนรวม อย่างไรก็ตาม ความผิดอาญาต่อแผ่นดินจะระงับไปได้ด้วยวิธีการถอนฟ้องผู้เสียหาย หรือบุคคลผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นโจทก์ ผลจากการถอนฟ้องจะเป็นผลให้ผู้เสียหายและผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้เสียหายจะไม่สามารถนำคดีเดิมมาฟ้องอีกไม่ได้ แต่การถอนฟ้องนั้นไม่เป็นการตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะนำคดีที่เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินนั้นมาฟ้องได้อีก ในคดีรัฐเท่านั้นที่เป็นผู้เสียหาย จากการกระทำของผู้กระทำผิด ซึ่งการทำความผิดนั้นไม่ได้กระทำต่อเอกชนให้เกิดความเสียหาย เมื่อเอกชนไม่ได้เป็นผู้เสียหายจึงไม่มีกรณีที่จะมีการไต่ถามประนีประนอมยอมความ ซึ่งการบริหารงานประเภทนี้เป็นเรื่องของผู้กระทำผิดหรือจำเลยหรือรัฐจะประสานประโยชน์และบทบาทระหว่างกันโดยตรง ซึ่งข้อกฎหมายที่ต้องมานำมาใช้ในระหว่างการพิจารณาในส่วนนี้ก็คือ มาตรา 56 และมาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

ตามมาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นเรื่องของเหตุการณ์บรรเทาโทษ ซึ่งได้แก่เป็นคนใดเขาเบาปัญญา ตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาก่อน รู้สึกผิดและพยายามบรรเทาผลร้าย ลุแกโทษต่อเจ้าพนักงาน หรือให้ความรู้แก่ศาลเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา หรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามີลักษณะเดียวกันไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควร จะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำผิดนั้นก็ได้

เหตุบรรเทาโทษที่ใช้ในการขอให้ศาลพิจารณาลดโทษที่แพร่หลายที่สุดก็คือการที่จำเลยรับสารภาพต่อศาล ซึ่งถือว่า เป็นการให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ศาลก็จะพิจารณา ลดโทษให้ได้ตามสมควรแต่ศาลจะพิจารณาลดโทษให้ได้ไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่จำเลยที่รับสารภาพนั้น แต่ถ้าการรับสารภาพต่อศาลนั้นไม่เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา เช่น การรับสารภาพเพราะจำนนต่อหลักฐานเช่นนี้ ศาลก็ไม่พิจารณาลดโทษให้ เมื่อศาลลดโทษให้กึ่งหนึ่งแล้ว กระบวนการ ที่จะเยียวยาต่อไปก็คือ หากกรณีนี้ด้วย ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 นั่นก็คือ หากเป็นคดีที่มีโทษจำคุกและศาลที่จะลงโทษจำคุกไม่

เกินสามปี ถ้าไม่ปรากฏว่าผู้นั้นได้รับโทษจำคุกมาก่อน หรือปรากฏว่าได้รับโทษจำคุกมาก่อน แต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ เมื่อศาลได้คำนึงถึงอายุ ประวัติความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และสิ่งแวดล้อมของผู้นั้น หรือสภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว ศาลเห็นสมควรจะพิพากษาว่าผู้นั้นมีความผิดแต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือกำหนดโทษไว้แต่รอการลงโทษไว้ก็ได้ โดยปล่อยตัวผู้นั้นเพื่อให้โอกาสกลับตัวภายในระยะเวลาที่ศาลจะกำหนด แต่ไม่เกินห้าปีนับแต่ศาลได้มีคำพิพากษาโดยศาล จะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมประพฤติของบุคคลนั้นก็ได้

กรณีที่สอง ประเภคดีอาญาความผิดต่อแผ่นดินที่ผู้เสียหายเป็นเอกชน นับว่าสร้างปัญหาในแง่ปฏิบัติให้ทั้งบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องในสังคมก็ดี ผู้กระทำผิดก็ดี ผู้เสียหายก็ดี เนื่องจากความสับสนในข้อปฏิบัติ นั้นเพราะเป็นคดีอาญาต่อแผ่นดิน ก่อนที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยอมความก็ต้องทำไปด้วยความเคลือบแคลงว่าผลของกฎหมายว่าผลของกฎหมายจะสามารถประนีประนอมยอมความกันได้หรือไม่ ทำให้การประนีประนอมยอมความของคดีความอาญาประเภทนี้ไม่เป็นที่แพร่หลาย ในคดีที่เอกชนเป็นผู้เสียหายและฟ้องคดีอาญาแผ่นดินในลักษณะเหล่านี้ เมื่อศาลได้นำเข้าสู่ระบบดำเนินการไกล่เกลี่ยและสามารถไกล่เกลี่ยกันได้โจทก์จึงจะถอนฟ้องซึ่งทำให้เกิดผลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 คดีอาญาซึ่งได้ถอนฟ้องไปจากศาลแล้ว จะนำมาฟ้องอีกไม่ได้

กรณีที่สาม คดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธิที่จะนำคดีอาญามาฟ้องใหม่ย่อมระงับไป ในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นกฎหมายจะกำหนดให้ผู้เสียหายมีทางเลือกที่จะดำเนินคดี หรือจะระงับคดีกับผู้กระทำความผิดอย่างไรก็ได้ จะเห็นได้จากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96 ได้กำหนดให้คดีอันยอมความได้มีอายุความแตกต่างไปจากคดีอาญาแผ่นดิน คือการที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน นับแต่วันารู้เรื่องความผิด และรู้ตัวผู้กระทำความผิด มิเช่นนั้น คดีจะเป็นอันขาดอายุความ ถ้าหากได้มีการร้องทุกข์แล้วอายุความ จึงจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95 การร้องทุกข์ก็คือกระบวนการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (7) คำร้องทุกข์จึงประกอบด้วยเจตนาที่จะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ ด้วยเหตุนี้ถ้าฟังการร้องทุกข์เพื่อกันไม่ให้ขาดอายุความในคดีอาญา จึงไม่ถือว่าเป็นการร้องทุกข์ตามกฎหมาย ด้วย เหตุนี้จึงไม่เป็นการร้องทุกข์ตามกฎหมาย ก็ถือว่าไม่มีการร้องทุกข์ คดีจึงขาดอายุความเมื่อพ้น 3 เดือนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96

2. ปัญหาในเรื่องกระบวนการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในศาลจังหวัดเลย

ปัญหาระยะเวลาการไกล่เกลี่ยเน้นหลักการดำเนินการรวดเร็วและเป็นธรรม โดยให้มีการไกล่เกลี่ยอย่างรวดเร็วที่สุด เป็นธรรม หมายถึง ตามเป็นจริง ตามข้อเท็จจริงคู่กรณีที่ได้ไกล่เกลี่ยได้รับความเป็นธรรมแก่กรณีและพึงพอใจทุกฝ่าย สามารถสรุปปัญหาได้ดังนี้

2.1 ปัญหาด้านกระบวนการในการไกล่เกลี่ย

กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นการระงับข้อพิพาทโดยมีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือในการเจรจาต่อรอง ปัจจุบันแนวทางดังกล่าวมีสถานะเป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือกที่มีจุดเด่นในแง่ ประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้คู่พิพาทบรรลุผลประโยชน์ร่วมกันแทนการสู้คดีเพื่อหาผู้แพ้ผู้ชนะและการช่วยแบ่งเบาภาระคดีจากศาล เป็นรูปแบบหนึ่งของกระบวนการระงับข้อพิพาททางเลือก (alternative dispute resolution) ซึ่งหมายถึงวิธีการระงับข้อพิพาทที่นอกเหนือ ไปจากการฟ้องร้องต่อศาล และเป็น

กระบวนการทางเลือกที่ถูกนิยมนำมาใช้เพื่อหักเหกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักสนับสนุนการพิจารณาคดีของศาลให้สะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง การพิสูจน์ความถูกต้อง นอกจากศาลต้องพิจารณาพิพากษาให้รอบคอบเพื่อความยุติธรรมของประชาชน จึงเป็นที่มาของคำว่า ศาลเป็นพึ่งสุดท้ายของประชาชน

2.2 ปัญหาระยะเวลาในกระบวนการไกล่เกลี่ย

1) ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนที่ 1 คู่ความหรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดียื่นคำร้องขอไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนที่ 2 เจ้าพนักงานผู้รับคำร้องอธิบายขั้นตอนการบังคับคดีและวิธีการไกล่เกลี่ยให้คำแนะนำชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหาเบื้องต้นให้กับผู้ร้อง

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวันนัดไกล่เกลี่ย

ขั้นตอนที่ 4 มีหนังสือแจ้งวันเวลานัดไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทราบ

ขั้นตอนที่ 5 มาทำการไกล่เกลี่ยตามกำหนดนัด

2) ระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยนั้น มีการใช้เวลานานพอสมควรที่จะทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายปรับความเข้าใจกันได้และยอมรับความต้องการของแต่ละฝ่าย ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวอาจไปกระทบกับคดีอื่น ๆ ที่กำลังรอการไกล่เกลี่ยอีกด้วย กว่าจะทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จแต่ละคดีอาจทำให้คดีที่รอมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยปกติระยะเวลาในการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับความยากง่ายของข้อพิพาทหรือคดี นั้น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะใช้เวลาประมาณ 1-3 เดือน แต่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโควิด-19 จึงทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นอาจขอขยายระยะเวลาออกไปอีก เช่น จากการไกล่เกลี่ยคดีโดยปกติแต่ละคดีจะใช้เวลาประมาณ 3 เดือนถึงจะสำเร็จได้ แต่เนื่องด้วยสถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้มีการขอขยายระยะเวลาออกไปอีกจาก 3 เดือน เป็น 4 เดือนจนทำให้เป็นปัญหาที่ทำให้คดีที่รอในการไกล่เกลี่ยนั้นมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จนทำให้ไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทไม่ทัน จึงถือว่าระยะเวลาเป็นปัญหาในกระบวนการไกล่เกลี่ยอีกปัญหาหนึ่ง

2.3 ปัญหาบุคลากรในกระบวนการไกล่เกลี่ยไม่เพียงพอ

ผู้ประนีประนอมคือบุคคลตามบทนิยามของระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2554 หมายถึงบุคคล 3 ประเภท ดังนี้

1) ผู้พิพากษา

2) ข้าราชการศาล

3) บุคคลหรือคณะบุคคล

ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมเพื่อช่วยเหลือศาลในการไกล่เกลี่ยให้ข้อพิพาทได้ประนีประนอมกัน

"ผู้ไกล่เกลี่ย" หรือบางครั้งเรียกว่า "ผู้ประนีประนอม" นั้น ได้แก่ ผู้พิพากษา ในศาลต่าง ๆ ซึ่งมีผู้ใช้พิพากษาเจ้าของสำนวน รวมทั้งบุคคลหรือคณะบุคคลที่ผ่านการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยและ แต่งตั้งให้เป็นผู้ประนีประนอมประจำศาล โดยผู้พิพากษาหรือบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีความสนใจ มีความพร้อมและสมัครใจที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งมีความเป็นกลาง ไม่มีอคติสามารถ ให้ความเป็นธรรมกับคู่ความ ทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของคู่ความ ช่วยแก้ไขปัญหามาให้แก่ คู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลง ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ในการ ช่วยเหลือคู่ความทั้งสองฝ่ายตกลงประนีประนอมยอมความกัน

ไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทหรือ คดีระหว่างความแต่อย่างใด ทั้งนี้ การใกล้เคียงในแต่ละคดีความนั้น ต้องได้รับการแต่งตั้ง ให้เป็นผู้ใกล้เคียงคดีนั้นโดยท่านผู้พิพากษาหัวหน้าศาลอีกครั้งหนึ่ง

2.4 ประเด็นด้านสภาพปัญหาด้านคุณสมบัติ ความรู้ ความสามารถของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท คดีอาญาในศาลจังหวัดเลย

1) ผลการศึกษาวิเคราะห์คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรม พบว่าแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือต้องไม่มีคุณสมบัติเป็นการต้องห้ามทางกฎหมายไทยตามประกาศสำนักงานศาล ยุติธรรมไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรมอันดีตามประมวลจริยธรรมที่ คณะกรรมการ ตุลาการศาลยุติธรรมกำหนด ชื่อสัตย์ สุจริต เป็นกลาง ปราศจากอคติ มีคุณธรรมและ จริยธรรม เป็นผู้มีความรู้ และความเข้าใจในปรัชญาการใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งการเป็นผู้มีอุดมการณ์ ช่วยเหลือให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน เป็นผู้ฟังอย่างมีความเป็นกลางมีความยุติธรรม เป็นผู้ มีทักษะความรู้ ทักษะการพูดและทักษะการฟัง เข้าใจเทคนิคการสื่อสาร เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ใน ด้านการควบคุมอารมณ์ รู้ตนเองรู้สังคม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ผลการศึกษาวิเคราะห์ ผ่านการอบรมในหลักสูตรที่ศาลยุติธรรมรับรอง เช่น เป้าหมาย ความคิด ทักษะคิด ความรู้สึก ค่านิยม ความ สนใจความสัมพันธ์ เป็นต้น ทั้งนี้คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงของสำนักงานศาลยุติธรรม ซึ่งในราชการศาล เรียกว่า ผู้ประนีประนอม

2) ผลการศึกษาวิเคราะห์สมบัติที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียงเป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ทำความเห็นถูกต้อง อธิบายชัดเจนในสถานการณ์ ประสานสัมพันธ์ สามัคคี คุณสมบัติเหล่านี้เป็นแนวคิดที่เกื้อหนุนกัน ซึ่งสอดคล้องเชื่อมโยงกันช่วยให้ผู้ใกล้เคียงที่นำ คุณสมบัติเหล่านี้มาปรับใช้ได้เหมาะสม สามารถจัดการความขัดแย้งให้คู่กรณีได้ตามวัตถุประสงค์

3) เพื่อนำเสนอคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียง คุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดคือ บุคลิกภาพทางร่างกาย บุคลิกภาพการแต่งกาย บุคลิกภาพในการแสดงกิริยาทางกาย ประวัติ บุคลิกภาพดี จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ จริยธรรมการดำรงตน จริยธรรมในอุดมการณ์สากล จริยธรรมงามมีความรู้ และประสบการณ์ มีความชำนาญในการใช้เทคนิคแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ ใฝ่ สะสมความรู้อยู่เสมอ ไม่เผลอหลงผิดเป็นถูก พุทธิปัญญา จิตใจมีอุดมการณ์ จิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน จิตใจ ปราศจากอคติ จิตใจปราศจากอกุศลธรรมจิตใจสะอาด โดยหลักสำคัญในที่นี้คือความเมตตา ต้องประกอบ อยู่ในบทบาทของผู้ใกล้เคียงทุกขั้นตอน โดยที่ผู้ ใกล้ใกล้เคียงต้องสร้างบรรยากาศให้เกิดความเมตตาต่อกันพึง มีคุณสมบัติดังกล่าวสามารถ แบ่งออกได้เป็น 4 ประการ ดังนี้

(1) คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงด้านกายภาพ ได้แก่ คุณสมบัติทางด้านกฎหมาย บุคลิกภาพ ทางด้านร่างกายด้านการแต่งกาย และบุคลิกภาพทางด้านการแสดงกิริยาท่าทาง เป็นคุณลักษณะที่สามารถ มองเห็นได้ด้วยตา ได้ยินด้วยหู ประวัติของผู้ใกล้เคียง คู่กรณีก็สามารถที่จะรู้ได้ เพราะไม่ได้เป็นความลับ สามารถเปิดเผยได้ เมื่อผู้ใกล้เคียงเป็นผู้มีประวัติตามที่กฎหมายระบุไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน ถือว่าเป็นผู้มี ประวัติดี เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาแก่คู่กรณี

(2) คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงด้านพฤติกรรม ได้แก่ คุณลักษณะทางด้านมีจริยธรรมในการ ปฏิบัติหน้าที่ การดำรงตนเป็นความประพฤติในจริยธรรมอันดีงาม รวมถึงคุณลักษณะทางด้านการ แสดงออกทางการกระทำทางกายวาจา อันอยู่ในกรอบแห่งศีลธรรมจริยธรรม ไม่ละเมิดเบียดเบียนเกิด ความเดือดร้อนทั้งต่อตนเองและคู่กรณี ในแง่การรักษาไม่ละเมิดจริยธรรม รู้จักวางตนให้เป็นกลาง คือ การ

ปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงโดยปราศจากอคติไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพื่อป้องกันไม่ให้เสียความเป็นกลางหรือเสียความเป็นธรรมซึ่งอคติ 4

(3) คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงด้านจิตใจที่พบ คือ มีจิตใจของผู้ใกล้เคียงที่สะอาดปราศจากอคติปราศจากอคติธรรม มีจิตใจประกอบด้วยคุณธรรม จิตใจ เมตตา กรุณา ตั้งมั่นในคุณธรรมอันดีงามทั้งหลายเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ใกล้เคียงของผู้ใกล้เคียง

(4) คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงด้านปัญญา เป็น คุณลักษณะทางด้านความรู้หรือประสบการณ์คือ มีความชำนาญในการใช้เทคนิคเฉพาะหน้า มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ ใฝ่แสวงหาความรู้อยู่เสมอ และไม่ปล่อยหลงผิดเป็นลูก นำความรู้และประสบการณ์ในการใกล้เคียงใช้เป็นประโยชน์ในการทำหน้าที่ให้เกิดความประสบความสำเร็จ ต่อการใกล้เคียงโอกาสที่จะช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้คู่กรณีสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันก็มีมากขึ้นด้วย

ดังนั้นคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของผู้ใกล้เคียง ผู้วิจัยสรุปได้จากการสัมภาษณ์ คำนว้าจากเอกสาร ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี แนวคิดแบบตะวันตกผู้ใกล้เคียงต้องมีความเป็นกลางปราศจากอคติ มีความรู้ความสามารถโน้มน้าวจิตใจ มีจิตวิทยาและสติปัญญาที่ดี แนวคิดแบบตะวันออก ผู้ใกล้เคียงต้องมีความมั่นใจ วางตัวเป็นกลาง ถ่อมตน แนวคิดแบบไทย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อกระบวนการใกล้เคียงในศาล ไม่ให้เกิดความเสียหาย ต้องยึดหลักจริยธรรม อย่างเคร่งครัด ให้การใกล้เคียงเกิดผลสำเร็จและเป็นธรรม

สรุปผล

ปัญหาและแนวทางแก้ไขการใกล้เคียงข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นศาล ศึกษาเฉพาะคดีอาญา ในเขตอำนาจศาลจังหวัดเลย ต้องพิจารณาว่า หากเป็นคดีอาญาแผ่นดินที่ทรัพย์สินที่ถูกระบุชื้อเพียงเล็กน้อยสามารถใกล้เคียงกันได้หรือไม่ อย่างไร

ความผิดอาญาแผ่นดิน คือ ผู้ถูกระทำได้รับผลกระทบโดยตรงและมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวมส่งผลให้รัฐต้องดำเนินคดีและไม่สามารถยอมความได้ แม้ไม่มีการแจ้งความหรือไม่มีผู้เสียหายร้องทุกข์ ทางอัยการสามารถสั่งฟ้อง คดีอาญาสามารถนำเข้าสู่กระบวนการใกล้เคียงในชั้นพิจารณาของศาลได้ไม่ว่าจะเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวที่สามารถยอมความได้หรือคดีอาญาแผ่นดินแต่ผลสำเร็จของการใกล้เคียงหากเป็นความผิดส่วนตัวผู้เสียหายสามารถถอนคำร้องทุกข์ได้และถ้าผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองก็สามารถถอนฟ้องได้อันทำให้สิทธิหน้าที่อาญามาฟ้องย่อมระงับไป แต่หากเป็นคดีอาญา แผ่นดิน ยกตัวอย่าง เช่น ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงความตาย ฉ้อโกงประชาชน บุกรุกในเวลากลางคืนหรือมีอาวุธติดตัวมาชူးเชิญ และความผิดฐานฆ่าคนตาย เป็นต้น เมื่อตกลงกันได้ผู้เสียหายจะได้รับการชดเชยค่าเสียหายแต่คดียังจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปไม่ยุติลงแต่อย่างใดส่วนผู้เสียหายทำได้เพียงแถลงไม่ติดใจดำเนินคดีกับจำเลยเท่านั้นซึ่งอาจเป็นเหตุให้ศาลใช้ดุลพินิจลงโทษจำเลยสถานเบาได้หรือศาลอาจรอการลงโทษแก่จำเลยได้

ดังนั้น หากเป็นคดีอาญาแผ่นดินในความผิดที่เกี่ยวกับทรัพย์สามารถใกล้เคียงได้ เพราะบางครั้ง บางคดีบางรูปคดี อาจจะมีการผิดในทางแพ่ง หรือต้องการเยียวยาให้กับผู้เสียหาย ช่วยเหลือทางมนุษยธรรมเพื่อประโยชน์ในด้านรูปคดี จึงมีการเจรจาในส่วนแพ่ง ไปพร้อมกับการต่อสู้คดีในสวนอาญาซึ่งก็จะสนับสนุนทำให้การต่อสู้คดีอาญาง่ายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ในสถานการณ์ปกติของสังคมควรเน้นความรวดเร็วและเป็นธรรม
2. หากเป็นเรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อน ควรกำหนดกรอบเวลาในการไกล่เกลี่ยให้ชัดเจน
3. ผู้ที่จะมาไกล่เกลี่ยจะต้องมีความสามารถในการเจรจาและหลักจิตวิทยาขั้นสูง เช่น จบปริญญาโทด้านจิตวิทยา

เอกสารอ้างอิง

- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2558). บทวิจารณ์หนังสือ Intractable onflicts: Socio-psychologica l foundation and dynamics. วารสารสถาบันพระปกเกล้า, 13(3), 55.
- ชลลภรณ์ เจริญรัตน์. (2558). ปัจจัยการไกล่เกลี่ยชั้นบังคับคดี (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เนตรนารี สิริยานรุกรักษ์. (2559). การระงับข้อพิพาทเกี่ยวกับโดเมนเนมโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยและการอนุญาโตตุลาการที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปรารค์รัตน์ แยกเพ็ง. (2566). รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในพื้นที่เทศบาลตำบลสามง่าม อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). ภาควิชานโยบายสังคม การพัฒนาสังคมและการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลศึกษา ท่องเจริญ. (2550). ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มงคล เทียนประเทืองชัย. (2557). แนวคิดเรื่องความยุติธรรมทางสังคมในพุทธปรัชญาเถรวาท. วารสาร มนุษยศาสตร์, 21(2), 165-192.
- วงศ์ศิษฐ์ วรกิจโสภณไพศาล. (2552). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอ คดีต่อศาล (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชากฎหมายมหาชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาลัยเขตชลบุรี.
- ศิริเพ็ญ จันทน์นิยม. (2562). แนวทางใหม่ของการจัดการความขัดแย้งในการระงับข้อพิพาทสัญญาทางปกครองศึกษาเฉพาะกรณี : การกำหนดให้นำวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดยคนกลางไกล่เกลี่ยมาใช้ในสัญญาทางปกครอง. วารสารการเมืองการบริหารและกฎหมาย, 11(1).
- ศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ศาลจังหวัดเลย 2561. (2561) ส่วนไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มกราคม 2563, จาก<https://leic.coj.go.th/th/orgchart/item/index/id/12>
- Wilmot, W.W. and Hocker, J.L. (2007). *Interpersonal Conflict*. 7th. McGraw-Hill :Boston.